

Катерина Деревська

Інтеграція природознавчих музеїв у сфері геологічного туризму та її вплив на сучасний світогляд молодого покоління

У статті розкритий один з головних аспектів розвитку сучасного світогляду молодого покоління. Розглядається стратегія ефективного використання інтеграції історично-геологічних маршрутів і музеїв природознавчого спрямування, а також збереження об'єктів природної спадщини та підвищення їх геоінформаційного потенціалу. Доведено, що об'єднання в єдину екскурсію історично-геологічних маршрутів, відвідування відслонень і природознавчих музеїв надасть можливість використовувати геологічні об'єкти в процесі викладання дисциплін природничого спрямування та основ туризму; розвивати геологічний туризм; застосовувати при проведенні конференцій різного рангу; відродити значення геологічної науки для розвитку суспільства.

Ключові слова: світогляд, інтеграція, природознавчі музеї, геологічний туризм.

The paper deals with one of the principal aspects of the young generation modern worldview. The strategy of Natural history museums and historic-geological open air routes integration leads to increasing of the natural heritage informational capacities. Visits to the Natural history museum and outcrops that were maid during the single excursion involves open air geological objects in the natural sciences and tourism teaching and scientific symposiums holding. Also, the strategy described helps to revival of the role of geological sciences in the society development.

Keywords: worldview, integration, the Natural history museums, the geological tourism.

Основним завданням учених XXI століття є розробка та впровадження нової й ефективною стратегії збереження об'єктів природної спадщини та підвищення їх геоінформаційного потенціалу. На Міжнародному геологічному конгресі, який проходив у серпні 2004 року у Флоренції, був вперше запропонований проект відродження геології і показано, що дослідження геосистем, науковий моніторинг природних ресурсів та збереження їх функцій забезпечить сталий розвиток сучасного суспільства. Враховуючи сучасну кризову ситуацію в світі, музеї не можуть залишатися ізольованими від туристичної галузі, тому інтеграція музеїв природничого спрямування у туристичний простір є необхідним симбіозом і потребує упорядкування, узгодження та об'єднання структур і функцій між ними. Одним з головних аспектів цієї стратегії є використання

такої інтеграції для розвитку сучасного світогляду молодого покоління.

Музеями природознавчого спрямування можна вважати такі, що мають концепцію дослідження природи рідного краю та країни в цілому, визначення геологічних, біологічних, історичних та етнографічних особливостей і представлення їх в експозиції музею, а також створення й розробка освітніх програм та екскурсій з метою підвищення національної свідомості населення. Такі музеї можуть бути державними або приватними, академічного або університетського підпорядкування, краєзнавчі обласні музеї. Незалежно від кількості одиниць зберігання, колекції можуть складатися з гербаріїв рослин, кісток тварин або людей, мінералів та руд корисних копалин, метеоритів, виробів з природних матеріалів або культурних артефактів, створених людиною.

Україна належить до країн з розвинутою сировинною базою і, відповідно, до видобувних країн. Тривала історія видобувної промисловості, криза геологічної галузі та виснаженість мінерально-сировинної бази країни залишили по собі закинуті та затоплені кар'єри, шахти, штольні. Такі гірські виробки можливо і втратили промислове значення, проте можуть стати геоінформаційними об'єктами для розуміння історії промислового розвитку країни і значення геології для суспільства в цілому. Крім того, окремі кар'єри мають наукове значення за рахунок розкриття ними унікальних стратиграфічних розрізів чи геологічних структур (наприклад, кар'єри Рівненщини, Житомирщини, Придністров'я тощо).

У розвинутих країнах світу давно існує практика використання стародавніх шахт або штолень як геологічних та історичних музеїв. Для прикладу можна навести Польщу (шахта Величка), Канаду (шахта-музей «Гірничої справи»), Швейцарія («Соляні шахти») та багато інших. Музеїфікація пам'яток гірничої справи важлива з огляду на провідну роль гірництва у розвитку суспільства. Список Світової культурної спадщини ЮНЕСКО включає значну кількість гірничих об'єктів минулого (Королівська соляна шахта Величка, Срібний рудник Раммельсберг, Мідна копальня в Коппарберзі, Промисловий ландшафт навколо міста Блайневон, Уельс тощо). Музейні комплекси об'єднують шахти, каменоломні, старі залізниці, будинки робітників або інші історичні будівлі, які були збудовані у ранні роки історії гірничо-видобувної місцевості.

У країнах Північної Америки широко використовують поєднання екскурсій у природничому музеї з відвідуванням природних об'єктів. Це пояснюється різноманітністю геологічної будови, розкритістю відслонень та унікальністю геологічних об'єктів, які поширені на території США та Канади. Крім того, вражає кількість музеїв, що почали з'являтися у Новому світі ще наприкінці XIX століття, експозиції яких присвячені палеонтології, геології, зоології, медицині та іншим природничим темам.

Україна має значні перспективи щодо створення нових природних парків та маршрутів екологічного туризму, сучасних природознавчих музеїв та їх інтеграційного розвитку.

Як приклад такого симбіозу можна навести історико-краєзнавчий музей Листвинського краю. Засновником і керівником музею багато років був учитель географії школи с. Листвин Овруцького району Житомирської області, заслужений вчи-

тель України Олександр Васильович Никончук. Його рідний брат, вчений-лінгвіст Микола Васильович Никончук 1998 року визнаний у США людиною року за дослідження діалектів Правобережної України. У листвинській школі є також Музей етнографії, де представлено зібрання вишиванок, створених за місцевими поліськими мотивами.

У краєзнавчому музеї діє експозиція, присвячена природознавству Листвинського краю, широко представлена геолого-мінералогічна колекція Словечансько-Овруцького кряжу, зберігаються археологічні експонати віком до 15 тисяч років. Є в музеї куточок, присвячений першому українському академіку природознавцю Павлу Аполлоновичу Тутковському, який більше 30 років своєї наукової діяльності присвятив дослідженню цього краю.

Сам Олександр Никончук, разом з представленням експозицій музею, проводить екскурсії на природні відслонення, геологічні та історичні об'єкти Словечансько-Овруцького кряжу, організує експедиції і збирає колекції разом зі школярами та любителями природи. Цей музей є відомим у світі. Його відвідували третій президент України Віктор Ющенко, Ліна Костенко, іноземні делегації з Японії та науковці різних напрямків.

Одним із прикладів існуючого симбіозу музеїв і туризму може бути Навчальний музей культури, освіти та еволюції туризму у Львівському інституті економіки і туризму, відкритий у червні 2007 р., де студенти туристичної сфери отримують практичні навички майбутньої професії. На базі музею за допомогою новітніх комп'ютерних технологій та екскурсійно-інформаційних програм здійснюються віртуальні екскурсії, демонстрація фільмів про мандрівки, моделювання різноманітних видів туристичних послуг (<http://www.liet.lviv.ua/redakce/index.php?slozka=688&lanG=uk&>).

Ще одним яскравим прикладом інтеграції музею та геологічного туризму можна вважати діяльність Запорізького обласного краєзнавчого музею (<http://zokm.jimdo.com/>). Відділ природи музею знайомить відвідувачів з дивовижною природою Запорізького краю. Постійно діюча виставка «Геологічна історія Запорізької області» представляє послідовний огляд історії геологічного розвитку території краю. У музеї, разом з представленням експозиції, проводяться екскурсії на природні відслонення. Працівниками музею реалізується проект, завданням якого є створення науково-популярних фільмів про історію геологічного розвитку Землі на прикладі геологічних відслонень Запорізької області.

Взаємозв'язок і близькість розміщення музею та природного парку чи геологічного відслонення дозволить створити в Україні науково-навчальні центри та екологічні маршрути, подібні до світових.

Гарним прикладом є симбіоз природного парку Карконоша і освітньо-навчального центру, який було відкрито на території парку у 2007 році за сприяння інвесторів та міської громади. Національний парк, розташований на території гірського масиву Карконоше, містить дивовижні природні атракційні об'єкти, бурхливі водоспади, обриви, тунелі і прірви, вироблені льодовиком. Карконоше – це найвищий в Судетах гірський ланцюг, а його найвища гора Снежка має 1602 м над рівнем моря.

У приміщенні освітньо-навчального центру відкритий музей природи гірського масиву Польщі та Чехії. При центрі працює кінозал, в якому демонструють науково-пізнавальні фільми чотирма мовами. В інтерактивній експозиції представлені біологічні та геолого-геоморфологічні особливості території парку.

Прикладом унікального поєднання природного парку та музею може слугувати Провінційний парк Dinosaur, який знаходиться у Південній Альберті (Канада). Парк репрезентує бедлендовий ландшафт з викопними рештками динозаврів. В межах парку Dinosaur відкритий найбільший у світі музей динозаврів. Безпосередньо на території національного парку проводяться наукові розкопки та реконструкції скелетів великих рептилій, для чого побудовані спеціальні невеликі будинки зі скляними стінами, що дозволяє відвідувачам ознайомитися з роботою палеонтологів. Така інтеграція має велике значення для розуміння пересічними громадянами роботи науковця, викликає зацікавленість до палеонтології (в цьому випадку) та розкриває роль науки в розвитку суспільства.

Подібні демонстрації роботи природознавця можна спостерігати у природничому музеї Штутгарта (Німеччина), де у залах за лабораторним столом працюють науковці музею. Або, наприклад, у зоологічному чи мінералогічному музеях

Гамбурга кабінет спеціаліста оформлений як експозиція – має прозорі стіни і відкриті двері. Такі транспарантні підходи дозволяють молоді вибрати напрямок своєї професійної діяльності і визначитися з власними пріоритетами.

Окремо слід розглянути роль віртуальних музеїв у відродженні геологічної науки та розвитку сучасного світогляду молодого покоління. Враховуючи роль Інтернету в поширенні інформації, не варто ігнорувати такий потужний ресурс для природознавчих музеїв. Віртуальний музей дає можливість ознайомитися з колекцією реального музею перед відвідуванням і вибрати, що саме найбільше цікавить, а також оглянути фонди музею, які не презентуються відвідувачам. Використання інформаційного ресурсу дозволить будь-яким соціальним групам знайомитися, навчатися, мандрувати. Крім того, створюючи електронні каталоги своїх колекцій, музей робить їх доступними для широкого загалу. Віртуальний музей – це і реклама, і онлайн-конференції та навчання, і проведення майстер-класів з природничої тематики, і олімпіади, різноманітні конкурси та виставки, і можливість підготуватися до екзамену та багато іншого.

Таким чином, наведені приклади інтеграції туристичного простору і музеїв природничого спрямування, а також показані перспективи України у розвитку туристичної галузі. Вкорінення взаємозв'язку природничих екскурсій, геологічних маршрутів, відвідування природних відслонень і музеїв природознавчого спрямування (класичних або музеїв просто неба), а також широке користування Інтернет-ресурсом надасть можливість: 1) застосовувати експозиції в процесі викладання природничих дисциплін та основ туризму у загальноосвітніх школах, коледжах, університетах; 2) розвивати геологічний туризм; 3) застосовувати експозиції при тематичних екскурсіях для учасників семінарів, форумів та конференцій різного рангу; 4) вплинути на екологічну свідомість молодого покоління та відродити значення геологічної науки для суспільства.